

NACIONALNI OKVIR KVALIFIKACIJA - CRNA GORA

Ovu studiju slučaja napisala je Evropska fondacija za obuku (ETF) kao doprinos zajedničkom Globalnom inventaru nacionalnih i regionalnih kvalifikacionih okvira Evropskog centra za razvoj stručnog osposobljavanja (Cedefop), ETF-a, Organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) i UNESCO-vog instituta za cjeloživotno učenje (UIL).

Sadržaj izvještaja je isključiva odgovornost ETF-a i ne odražava nužno stavove institucija EU.

© Evropska fondacija za obuku, 2025.

Osim ako nije drugačije navedeno, ponovna upotreba ovog dokumenta je dozvoljena pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znači da je ponovna upotreba dozvoljena pod uslovom da se navede izvor i da se naznače sve promjene. Za bilo kakvu upotrebu ili reprodukciju fotografija ili drugog materijala koji nije u vlasništvu Evropske fondacije za obuku, dozvola se mora tražiti direktno od nosioca autorskih prava.

1. UVOD

Crnogorski kvalifikacioni okvir (CKO) usvojen je 2010. godine. To je sveobuhvatan okvir za cjeloživotno učenje koji se sastoji od osam kvalifikacionih nivoa, sa podnivoima na 1., 4. i 7. nivou i uključuje sve vrste i nivoe kvalifikacija.

Okvirom koordinira Savjet za kvalifikacije Crne Gore (SKCG). Crna Gora je kandidat za pristupanje EU i punopravni član Savjetodavne grupe EOK-a. Povezala je CKO sa EOK-om i samosertifikovala se u odnosu na QF-EHEA 2014. godine.

CKO je u operativnoj fazi.

2. NACIONALNI KONTEKST

2.1 Kontekst politike

Crna Gora je posvećena [evropskim integracijama](#) i u potpunosti se prilagođava agendi EU u obrazovanju i osposobljavanju. Sprovodi [Preporuku Vijeća EU o stručnom obrazovanju i osposobljavanju](#) (SOO) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost, kao i [Deklaraciju iz Osnabrucka o SOO-u](#), putem svog [Nacionalnog plana implementacije \(NPI\)](#).

Uprava za statistiku Crne Gore procijenila je da je broj stanovnika Crne Gore 2023. godine iznosio oko 600.000¹, a taj broj opada zbog migracija i smanjenja prirodnog priraštaja.

U 2023. godini, Crna Gora je ostvarila veliki ekonomski rast, procijenjen na 5,8%, uglavnom podstaknut uspješnom turističkom sezonom i povećanom privatnom potrošnjom, podržanom prilivom stranih državljana. Međutim, očekuje se da će ovaj rast usporiti između 2024. i 2026. godine².

U srednjem obrazovanju, skoro 70% učenika se upisalo u programe stručnog obrazovanja i osposobljavanja u 2022-23. godini, što predstavlja znatno veći udio nego u većini zemalja regiona. Učešće u cjeloživotnom učenju, uključujući obrazovanje odraslih je i dalje nisko, sa samo 4,6% odraslih (u dobi od 25 do 64 godine) koji su bili uključeni u takve programe u 2022. godini, u poređenju sa prosjekom EU od 10,8%. Žene su imale nešto veću stopu učešća od muškaraca (5,1% u poređenju sa 4,2%³), a većina obrazovanja odraslih odvija se van formalnog obrazovnog sistema, obično kao dio javno finansiranih inicijativa na tržištu rada.

Reforma obrazovanja i obuke

Nacionalni prioriteti SOO-a u Crnoj Gori definisani su četverogodišnjim strategijama SOO-a. [Trenutna Strategija razvoja SOO-a 2020-2024](#) usredsređuje se na obezbjeđivanje kvalitetnog i inkluzivnog obrazovanja kao osnove za cjeloživotno učenje, ekonomsku i socijalnu integraciju, lični i profesionalni razvoj pojedinca, uz efikasan sistem upravljanja i finansiranja.

Njegovi ciljevi uključuju razvoj kvalifikacija relevantnih za tržište rada, obrazovne programe u modulima zasnovane na ishodima učenja i uključujući profesionalne i ključne kompetencije; uspostavljanje sistema osiguranja kvaliteta u stručnom obrazovanju na nacionalnom i školskom nivou u skladu sa EQAVET-om; omogućavanje pristupa obuci i kvalifikacijama za odrasle podržavanjem validacije neformalnog i informalnog učenja, priznavanje prethodnog učenja, pružanje usluga karijernog usmjeravanja i savjetovanja i omogućavanje lake dostupnosti informacija o kvalifikacijama i prilikama učenja.

¹ Citirano u [Ključni razvoji politika u obrazovanju, obuci i zapošljavanju - Crna Gora 2024 | ETF](#)

² EK, 2024a,c; MMF, 2024, kako je navedeno u [Ključnim razvojjima politika u obrazovanju, obuci i zapošljavanju - Crna Gora 2024 | ETF](#)

³ [Ključni razvoji politika u obrazovanju, obuci i zapošljavanju - Crna Gora 2024 | ETF](#)

Konkretna akcija u SOO-u definisane su u povezanim akcionim planovima i Nacionalnom planu implementacije Osnabruške deklaracije (NPI). Opšti ciljevi i mjere Nacionalnog plana implementacije do 2025. godine uključuju:

- jačanje obezbjeđivanja kvaliteta u SOO-u s fokusom na učenje kroz rad (WBL).
- podsticanje dimenzije cjeloživotnog učenja unutar SOO-a, s ciljem povećanog učešća; ozelenjavanje stručnih programa; ozelenjavanje SOO-a i promocija ključnih kompetencija.
- jače povezivanje SOO-a s potrebama tržišta rada, putem razvoja nacionalnih i regionalnih sistema za analizu vještina; uspostavljanje sistema za praćenje diplomaca; poboljšano i opsežnije usmjeravanje i savjetovanje o karijeri.
- digitalizacija SOO-a, putem podrške nastavnicima i obučivačima u stručnom obrazovanju i osposobljavanju.

NPI ponovo potvrđuje prioritet razvoja kvalifikacija koje odgovaraju potrebama tržišta rada, uključujući ispunjavanje zahtjeva zelene i digitalne tranzicije, te razvoj i priznavanje vještina u perspektivi cjeloživotnog učenja. Naglašava ulogu CKO-a u pružanju informacija o kvalifikacijama krajnjim korisnicima.

Strategija reforme obrazovanja za period 2025-2035., koju je Vlada usvojila u aprilu 2025. godine, ima za cilj da usredsredi obrazovanje na ishode učenja koji su jasno definisani u skladu s potrebama tržišta rada i društva, kao i da obrazovanje učini responzivnim na potrebe tržišta rada i da bolje priprema ljude za zapošljenje. Takođe promoviše cjeloživotno učenje kao ključnu komponentu modernog obrazovnog sistema.

Nadalje, cilj je razvoj kvalifikacija koje su relevantne za potrebe tržišta rada, posebno u kontekstu zelene i digitalne tranzicije, te naglašava važnost cjeloživotnog učenja. Strategija predviđa reformu kurikuluma u skladu s ishodima učenja, čime se osigurava kvalitet i relevantnost obrazovanja na svim nivoima.

2.2 Pravna osnova NOK-a

Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija usvojen je 2010. godine, definišući principe i ciljeve okvira, njegove nivoe i podnivoe, vrste kvalifikacija i strukturu upravljanja. Povezane regulative u obrazovanju i osposobljavanju uključuju Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama⁴. Set pravilnika i metodoloških dokumenata utvrđuje detaljnije procedure za specifične aspekte razvoja i implementacije NOK-a⁵.

U maju 2025. godine, Skupština Crne Gore usvojila je nekoliko izmjena Zakona o nacionalnom okviru kvalifikacija. Izmjene su predviđale:

- uvođenje mikrokvalifikacija kao vrste kvalifikacije.
- usklađivanje određenih odredbi Zakona o NOK-u sa izmjenama Zakona o visokom obrazovanju (vidite tekst u nastavku o srodnim zakonima).
- usklađivanje Zakona o NOK-u sa drugim regulativama.

Ostalo zakonodavstvo vezano za CKO i Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija uključuju:

- Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama, usvojen u maju 2025. godine.

⁴ Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama <https://www.gov.me/dokumenta/c7fbc41d-a5e6-4056-b8fa-c5982ea8d611>, Službeni list Crne Gore, br. 80/08, 14/09, 80/10, 18/11, 40/11 i 40/16.

⁵ Rulebook on descriptors for qualification levels and sub-levels, *Official Gazette of Montenegro*, No 51/11. Rulebook on procedures for developing qualifications from level 1 to level 5, *Official Gazette of Montenegro*, No 21/12. Rulebook on procedures for developing qualifications from level 6 to level 8, *Official Gazette of Montenegro*, No 21/12.

- Zakon o stručnom obrazovanju⁶, kojim je propisano da se kvalifikacije stečene u srednjem obrazovanju klasifikuju u CKO prema nivoima obrazovanja, kao što je prikazano u Tabeli CKO-a.
- Zakon o visokom obrazovanju koji predviđa da su studijski programi osnovna komponenta za klasifikaciju kvalifikacija visokog obrazovanja. Pravo upisa na osnovne akademske i primijenjene studije ima lice koje je steklo odgovarajući nivo obrazovanja – CKO nivo 4.1. Zakon definiše obim nastave studenta tokom akademske godine kao 60 ECTS bodova. Zakon uvodi dodatak diplomi kao javnu ispravu koja se prilaže diplomi, a koja pruža detaljniji uvid u nivo, prirodu, sadržaj, sistem i pravila studiranja i rezultate postignute tokom studija lica kojem je diploma izdata.
- novi Zakon o obrazovanju odraslih, usvojen u maju 2025. godine, ima za cilj obezbjediti da svaka osoba ima pristup obrazovanju kroz različite oblike učenja. Nastoji podržati ljude u usavršavanju i prekvalifikaciji kako bi se prilagodili modernom, stalno promjenjivom tržištu rada. Zakon propisuje da se obrazovanje odraslih može pružati ili odvijati u kontekstu ili okruženju formalnog obrazovanja, neformalnog obrazovanja, informalnog učenja i samoobrazovanja.

3. CILJEVI I FUNKCIJE NOK-a

Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija definiše CKO kao instrument za klasifikaciju, poređenje, razvoj i razumijevanje kvalifikacija, odnosa među njima i puteva za sticanje kvalifikacija kako bi se zadovoljile potrebe tržišta rada i društva.

Glavni ciljevi CKO-a, kako je definisano Zakonom o CKO-u, su:

- postizanje jasne definicije kvalifikacija korištenjem ishoda učenja.
- validacija kvalifikacija različitih vrsta unutar sistema kvalifikacija.
- podrška i promovisanje cjeloživotnog učenja.
- povezivanje i usklađivanje različitih dijelova sistema obrazovanja i osposobljavanja.
- ukazivanje na horizontalne i vertikalne puteve napretka kroz i unutar sistema obrazovanja i osposobljavanja.
- pomoć u međunarodnoj uporedivosti kvalifikacija.
- promovisanje ključnih stručnih kompetencija.
- obezbjeđivanje kvaliteta sistema kvalifikacija.

Funkcije CKO-a su: širenje pristupa koji se fokusiraju na ishode učenja u standardima i kvalifikacijama; klasifikacija kvalifikacija po nivoima i podnivoima; obezbjeđivanje strukture za transfer kredita; omogućavanje povezivanja kvalifikacionih sistema i kvalifikacija zemlje – putem EOK-a – sa onima u zemljama EU; obezbjeđivanje kvaliteta razvoja i sticanja kvalifikacija putem utvrđivanja kriterijuma za uključivanje novih kvalifikacija; služiti kao platforma – koju omogućava koordinaciono tijelo CKO-a – za saradnju među svim zainteresovanim stranama; povećanje koherentnosti obrazovnog sistema povezivanjem različitih podsistema obrazovanja i obuke; podrška cjeloživotnom učenju, posebno u podršci odraslima priznavanjem njihovih vještina kroz kvalifikacije; povećanje zapošljivosti povezivanjem kvalifikacija sa potrebama tržišta rada i, što je najhitnije, opremanje građana Crne Gore za prelazak na digitalnu i zelenu ekonomiju.

⁶ Zakon o stručnom obrazovanju „Službeni list Republike Crne Gore“, br. 04/02, 49/07, 45/10, 39/13, 47/17, 145/21

4. NIVOI, ISHODI UČENJA I KVALIFIKACIJE

4.1 Struktura EKO-a i deskriptori nivoa

Crnogorski kvalifikacioni okvir (CKO) je sveobuhvatan okvir cjeloživotnog učenja otvoren za kvalifikacije stečene kroz formalno i neformalno ili informalno učenje. Sastoji se od osam nivoa kvalifikacija, sa po dva podnivoa na nivoima 1, 4 i 7.

Deskriptori nivoa su zasnovani na ishodima učenja, definisani za svaki nivo ili podnivo, a njihova složenost raste od nivoa 1 do 8. Oni prate kategorije ishoda učenja EOK-a: znanje (činjenično i teorijsko), vještine (kognitivne i praktične) i kompetencija (autonomija i odgovornost)⁷.

Deskriptori podnivoa unutar jednog nivoa su slični, ali su tu kako bi se uzele u obzir različite vrste kvalifikacija povezane sa zahtjevima tržišta rada.

4.2 Opseg i pokrivenost NOK-a

CKO uključuje četiri vrste kvalifikacija:

- Obrazovne kvalifikacije se stiču završetkom formalnog obrazovnog programa u opštem, stručnom i visokom obrazovanju, i predstavljaju postizanje određenog nivoa obrazovanja.
- Nacionalne stručne kvalifikacije ili NSK zasnivaju se na standardima zanimanja. Mogu se steći nakon procjene kandidata i nakon završetka formalno priznate obuke, bilo: kao dio formalnog obrazovnog programa u obliku modula ili kurseva; programa obrazovanja odraslih; posebnog programa obuke u visokom obrazovanju; ili putem validacije neformalnog i informalnog učenja.
- Dodatne kvalifikacije su kvalifikacije koje se stiču van programa koji vode do gore navedenih obrazovnih ili stručnih kvalifikacija. Oni dopunjuju nečiji nivo kvalifikacija, svjedočeći o sticanju dodatnih znanja, vještina i kompetencija, te mogu biti preduslov za rad u određenoj oblasti.
- Mikro kvalifikacije se stiču nakon završetka obrazovnog programa, nakon propisane procjene radi postizanja potrebnog obima kvalifikacije. Mogu se priznati u procesu sticanja stručne kvalifikacije ili kvalifikacije obrazovnog nivoa.

Kvalifikacije osnovnog i srednjeg opšteg obrazovanja dodijeljene su nivoima 1 i 4 CKO-a, kvalifikacije stručnog obrazovanja odgovaraju nivoima 2-5 CKO-a, dok su kvalifikacije visokog obrazovanja dodijeljene nivoima 6-8 CKO-a. Nacionalne stručne kvalifikacije mogu se naznačiti bilo kojem nivou CKO-a.

⁷ Deskriptori nivoa i podnivoa definisani su u pravilniku o deskriptorima kvalifikacija, nivoa i podnivoa, Službeni list Crne Gore, br. 51/11. Pravilnik o opisu nivoa i podnivoa kvalifikacija (www.gov.me)

Pregled crnogorskog Nacionalnog okvira kvalifikacija

Nivoi NOK-a	Obrazovne kvalifikacije (formalno obrazovanje)	Nacionalne stručne kvalifikacije (NSK) (*)	Nivoi EOK-a
8	Diploma doktorskih studija	NSK	8
7.2	Diploma master studija (**) Diploma master studija	NSK	7
7.1	Diploma specijalističkih studija i primijenjenih studija Diploma o stečenom visokom obrazovanju (**) Diploma prvog ciklusa akademskih i primijenjenih studija (**)	NSK	
6	Diploma prvog ciklusa akademskih i primijenjenih studija	NSK	6
5	Diploma o stručnoj spremi nakon srednje škole	NSK	5
4.2	Sertifikat o položenom majstorskom ispitu	NSK	4
4.1	Diploma o završenoj srednjoj školi (opšta, gimnazija) Diploma o završenoj srednjoj školi (stručna, četiri godina)	NSK	
3	Diploma o završenoj srednjoj stručnoj školi (tri godina)	NSK	3
2	Diploma o završenoj nižoj stručnoj školi (dvije godine)	NSK	2
1.2	Sertifikat o završenom osnovnom obrazovanju (devet godina)	NSK	1
1.1	Sertifikat o završenom prvom ciklusu osnovnog obrazovanja ili završen program funkcionalne pismenosti	NSK	

(*) Kvalifikacije usmjerene na tržište rada, stečene procjenom stručne sposobnosti za obavljanje skupa zadataka povezanih sa zanimanjem. Dokazano znanje, vještine i kompetencije mogu se steći kroz formalno ili neformalno učenje, uključujući programe specijalnog obrazovanja ili dio formalnog obrazovnog programa koji odgovara profesionalnom standardu.

(**) Diplome prije Bolonje, u upotrebi do usvajanja Zakona o visokom obrazovanju iz 2002. godine.

Izvor: Usklađeno iz Ministarstva prosvjete Crne Gore, 2014.

CKO omogućava organizaciju kvalifikacija u module ili jedinice ishoda učenja. Svaki modul može obuhvatiti specifična znanja, vještine ili kompetencije koje se mogu steći kroz kraće programe obrazovanja ili osposobljavanja.

4.3 Korišćenje i obnavljanje ishoda učenja i standarda

Kvalifikacije i obrazovni programi se razvijaju na osnovu ishoda učenja na svim nivoima CKO-a. Zakon o CKO-u uveo je usmjerenost na ishode učenja kao standard za sve nivoe kvalifikacija.

Standardi kvalifikacija uključuju sljedeće obavezne elemente propisane [Zakonom o CKO-u](#): naziv i vrstu kvalifikacije, nivo ili podnivo, šifru kvalifikacije, kreditnu vrijednost, opis ishoda učenja kvalifikacije (specifikacija), te sadržaj - uslove za upis, obavezne i izborne module, metode ocjenjivanja i kriterijume za ocjenjivanje ishoda učenja.

Standardi zanimanja koriste se za razvoj i SOO kvalifikacija i NSK-ova. Moguće je steći stručnu kvalifikaciju (ili dio jedne) završetkom određenog modula relevantnog SOO programa. NSK se mogu priznati kako bi se omogućio pristup formalnom SOO programu.

Programi stručnog obrazovanja i osposobljavanja razvijaju se na modularnoj osnovi, u skladu s kvalifikacionim jedinicama - jedinicama učenja. Ključne kompetence su sastavni dio kvalifikacionih standarda i promovišu se u programima obrazovanja i osposobljavanja.

Rad na uspostavljanju sistema validacije neformalnog i informalnog učenja (VNFIL) je u toku. Moguće je steći stručnu kvalifikaciju, ili dio jedne, završetkom određenog modula SOO programa ili putem VNFIL procesa. Stručna kvalifikacija može se priznati za nastavak obrazovanja u formalnom SOO programu.

4.4 Aranžmani za obezbjeđivanje kvaliteta

Institucije ili pružaoci usluga koji predlažu i razvijaju kvalifikacije moraju se pridržavati podzakonskih akata, metodologija i procedura koje je usvojilo Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u podzakonskom legislativom. To podrazumjeva:

- [Pravilnik](#) o opisu nivoa i podnivoa u NOK-u.
- [Pravilnik](#) o postupanju za razvoj kvalifikacija od prvog do petog nivoa CKO-a.
- [Smjernice za razvoj kvalifikacija](#) za nivoe od 1 do 5.
- Metodologija za [dodeljivanje kodova kvalifikacija](#).
- [Osnova za modularizaciju i kreditnu evaluaciju](#) programa stručnog obrazovanja.
- [Smjernice za rad sektorskih komisija](#).
- [Pravilnik](#) o načinu i postupku procjene znanja, vještina i kompetencija u procesu sticanja stručnih kvalifikacija.

Centar za SOO i Zavod za školstvo podnose prijedloge za kvalifikacije na nivoima 1-5, dok visokoškolske ustanove to čine na nivoima 6-8. Drugi subjekti takođe mogu predložiti nove kvalifikacije.

Podnesci za odobrenje razvoja kvalifikacije moraju sadržavati detalje o vrsti kvalifikacije, njen naziv, potrebu za njom na tržištu rada, te navesti odgovarajuće standarde – profesionalne ako je kvalifikacija stručne prirode, odnosno obrazovne ako je opštijeg karaktera.

Razvoj kvalifikacije – bilo koje vrste – počinje standardom kvalifikacija. Put razvoja se zatim dijeli prema vrsti kvalifikacije (vidite tabelu u Odjeljku 4.2):

- u formalnom obrazovanju, tj. za vrstu „obrazovnih kvalifikacija“, one koje su stručne po prirodi razvijaju se na osnovu nekoliko povezanih profesionalnih standarda; dok se one u opštem obrazovanju razvijaju u odnosu na obrazovne standarde.
- U takozvanom neformalnom obrazovanju, tj. za tip „NSK“, oni se razvijaju na osnovu jedinstvenog profesionalnog standarda.

U zavisnosti od vrste kvalifikacije, ili Centar za stručno obrazovanje ili Zavod za školstvo formiraju Komisiju za pripremu standarda, pa, opet u zavisnosti od vrste planirane kvalifikacije, može to biti ili standard zanimanja ili obrazovni standard.

Ostali zahtjevi u razvoju kvalifikacije uključuju razvoj standarda procjene i programa u vezi s kvalifikacijom.

5. INSTITUCIONALNA POSTAVLJENOST I UKLJUČIVANJE ZAINTERESOVANIH STRANA

5.1 Upravljanje i institucionalna postavljenost za NOK

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija ima cjelovitu odgovornost za obrazovnu politiku i pruža strateški smjer za razvoj i implementaciju CKO-a. Okvirom upravlja crnogorski Savjet za kvalifikacije, u saradnji sa Nacionalnim savjetom za obrazovanje i Savjetom za visoko obrazovanje, koji takođe pružaju savjete o politici Ministarstvu.

Odgovornosti Nacionalne koordinacione tačke za Evropski okvir kvalifikacija (EQF NCP) leže u Odjeljenju za kvalifikacije pri Ministarstvu obrazovanja, nauke i inovacija, osnovanom 2011. godine. Uloga EQF NCP je da obezbijedi usklađivanje CKO-a s EOK-om i međunarodnu saradnju u razvoju kvalifikacionog okvira; da održava registar kvalifikacija; da predlaže procedure za razvoj kvalifikacija; da obezbijedi pristup informacijama o CKO-u; da provodi mjere koje je usvojio Savjet za kvalifikacije; i da pruža administrativnu i tehničku pomoć.

Savjet za kvalifikacije Crne Gore (SKCG) osnovan je radi unapređenja sistema kvalifikacija i usmjeravanja razvoja CKO-a⁸. Njegovi glavni zadaci uključuju odobravanje i uključivanje kvalifikacija u CKO; osnivanje, koordinaciju i praćenje rada sektorskih komisija; predlaganje razvoja i unapređenja kvalifikacija; i usvajanje metodoloških dokumenata.

SKCG je stalno tijelo, koje uključuje predstavnike Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva rada i socijalnog staranja, visokoškolskih ustanova, Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, Privredne komore, udruženja poslodavaca, sindikata, Nacionalnog centra za stručno obrazovanje, Zavoda za školstvo i Ispitnog centra. Predsjednici Nacionalnog savjeta za obrazovanje i Savjeta za visoko obrazovanje su takođe članovi, osiguravajući koordinaciju rada na sistemu kvalifikacija.

5.2 Uloge i funkcije aktera i zainteresovanih strana

Nacionalni savjet za obrazovanje odobrava programe formalnog obrazovanja i kataloge ispita te utvrđuje kompatibilnost između obrazovnih programa i standarda kvalifikacija. Odgovoran je za proces sticanja kvalifikacija i organizaciju učenja i podučavanja u formalnom obrazovanju, obrazovanju odraslih i specijalnom obrazovanju. Njegov rad podržavaju Zavod za školstvo i Centar za stručno obrazovanje.

Savjet za visoko obrazovanje daje stručna mišljenja o propisima u oblasti visokog obrazovanja i predlaže poboljšanja u visokom obrazovanju. Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja nadgleda obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju, posebno akreditaciju studijskih programa, reakreditaciju i rangiranje visokoškolskih ustanova, te prijedloge za poboljšanje kvaliteta visokog obrazovanja.

Pored tri savjeta, uključivanje zainteresovanih strana u implementaciju CKO-a vrši se putem 15 sektorskih komisija osnovanih kao stalna tijela Savjeta za kvalifikacije, po jedna za svaki od 15 sektora CKO-a definisanih u Zakonu o CKO-u. One se sastoje od predstavnika poslodavaca, sindikata, univerziteta, nadležnih ministarstava i ustanova uključenih u razvoj obrazovanja⁹. Sektorske komisije analiziraju i identifikuju potrebe tržišta rada za vještinama i kvalifikacijama; predlažu nove standarde zanimanja ili reviziju postojećih; razvijaju osnovne profile/specifikacije kvalifikacija; daju mišljenja o usklađenosti predloženih novih kvalifikacija sa standardima zanimanja; vrše validaciju ispitnih kataloga (kao što je gore navedeno, oni utvrđuju procedure i kriterijume ocjenjivanja); i razmatraju inicijative za razvoj novih kvalifikacija.

⁸ Odluka Vlade Crne Gore o osnivanju Savjeta za kvalifikacije, *Službeni list Crne Gore*, br. 29/11.

⁹ Njihov sastav je objavljen na web stranici CKO-a. <http://www.cko.edu.me/Default.aspx?cid=13>

Ministarstvo rada i socijalnog staranja odobrava standarde zanimanja na prijedlog Vijeća za kvalifikacije, kao i programe obrazovanja odraslih koji vode do sticanja stručnih kvalifikacija.

Druge ključne ustanove su Centar za stručno obrazovanje, odgovoran za koordinaciju razvoja standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i obrazovnih programa u stručnom obrazovanju i obrazovanju odraslih; i [Ispitni centar](#), koji sprovodi eksternu procjenu znanja, vještina i kompetencija za osnovno i srednje obrazovanje.

Predstavnici Privrednih komora i Unije poslodavaca su takođe članovi sektorskih komisija, Savjeta za kvalifikacije i Nacionalnog savjeta za obrazovanje.

6. PRIZNAVANJE I VALIDACIJA PRETHODNOG UČENJA

6.1 Priznavanje i validacija neformalnog i informalnog učenja i puteva učenja

Postoji pravni okvir koji omogućava validaciju neformalnog i informalnog učenja (VNFIL) za dodjelu stručnih kvalifikacija na nivoima 1-5 CKO-a. Relevantno zakonodavstvo uključuje:

- Zakon o nacionalnom okviru kvalifikacija, usvojen 2010. godine, a izmijenjen 2025. godine.
- novi Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama, usvojen 2025. godine.
- novi Zakon o obrazovanju odraslih, usvojen 2025. godine.

Kao podzakonski akt, Pravilnik¹⁰ kojim se definišu procedure za VNFIL usvojen je 2019. godine.

Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama propisuje da se nacionalne stručne kvalifikacije (NSK) mogu steći putem formalnih programa i direktnom procjenom znanja, vještina i kompetencija. Procjenu stručnih kvalifikacija na nivoima 1-5 CKO-a sprovode licencirani pružaoci obrazovanja odraslih na osnovu ispitnih kataloga. Ispitni katalogi se izrađuju za svaku stručnu kvalifikaciju na osnovu standarda kvalifikacija.

Prema novom Zakonu o nacionalnim stručnim kvalifikacijama, usvojenom u maju 2025. godine, Ispitnu komisiju formira Ispitni centar od licenciranih ispitivača sa zvanične liste ispitivača.

Visokoškolske ustanove mogu sprovoditi procjene i dodjeljivati stručne kvalifikacije na nivoima 6-8 CKO-a. U skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju, akreditaciju sprovodi Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja.

Za period 2019-2022. godine, izdato je ukupno 2.160 sertifikata nakon VNFIL procedura, od kojih 1.172 za stručne kvalifikacije, uglavnom iz oblasti računovodstva i građevinarstva¹¹.

¹⁰ Pravilnik o načinu i postupku provjere znanja, vještina i kompetencija u procesu sticanja stručnih kvalifikacija, Službeni list Crne Gore, br. 13/2019

¹¹ [Validacija neformalnog i informalnog učenja – Crna Gora | ETF](#)

6.2 Kreditni sistemi

Crnogorski sistem prenosa kredita (CSPK) uveden je Zakonom o CKO-u radi određivanja obima kvalifikacija. Krediti su prenosivi i mogu se dodijeliti kvalifikacijama i njihovim jedinicama, kao i programima ili njihovim modulima. Jedan CSPK kredit odnosi se na 25 sati rada. Minimalni obim obrazovne kvalifikacije je 60 kredita, što je jednako jednoj akademskoj godini.

CSPK je usklađen s Evropskim sistemom kredita za stručno obrazovanje (ECVET) i Evropskim sistemom transfera kredita (ECTS). Korišćenje ECTS-a je uslov za visokoškolske ustanove od 2004. godine.

6.3 Promocija cjeloživotnog učenja

Vlade su uvele različite inicijative kako bi stvorile uslove koji će omogućiti ljudima pristup formalnom obrazovanju i povećati učešće odraslih u obrazovanju i osposobljavanju. To obuhvata modularizaciju SOO programa; prenosivost i raspodjelu kredita kvalifikacijama i njihovim jedinicama; otvorenost CKO-a za kvalifikacije izvan formalnog obrazovanja; i mogućnost sticanja nacionalnih stručnih kvalifikacija putem VNFIL procesa, te njihovo priznavanje kako bi se omogućilo učenje u formalnim SOO programima.

SOO je popularno na višem srednjoškolskom nivou u Crnoj Gori, jer oko 70% svih učenika u toj fazi sistema obrazovanja i osposobljavanja prati SOO programe. Slika je manje sjajna za učešće odraslih u cjeloživotnom učenju. Iako se povećalo sa 2,5% u 2019. na 5,2% u 2021. godini, to je i dalje prilično nisko u poređenju sa prosjekom EU.

7. IMPLEMENTACIJA I UTICAJ NOK-a

7.1. Faza implementacije

Implementacija CKO-a je napredovala i dostigla je operativnu fazu. U CKO je smješteno 1.062 kvalifikacije.

Pravna osnova i upravljačke strukture za implementaciju CKO-a su uspostavljene i operativne, a postignut je značajan napredak u razvoju i uključivanju kvalifikacija u nacionalnu bazu podataka o kvalifikacijama. Nastavljaju se napor da se pregledaju i redefinišu postojeće kvalifikacije i obrazovni programi te da se razviju novi na osnovu pristupa ishoda učenja, na svim nivoima CKO-a.

CKO se smatra dijelom šireg skupa ekonomskih, politika tržišta rada i obrazovanja za podršku razvoju ljudskog kapitala. Njegovi ciljevi su usklađeni s prioritetima politike za razvoj obrazovanja navedenim u nacionalnim strateškim dokumentima.

Crna Gora je kandidat za pristupanje EU i punopravni član Savjetodavne grupe EOK-a. CKO je povezan sa EOK-om i samosertifikovan u odnosu na QF-EHEA 2014. godine.

7.2 Označavanje nivoa EOK/NOK

Nivoi NOK i EOK su naznačeni na gotovo svoj dokumentaciji za gotovo sve vrste kvalifikacija, tj. na sertifikatima, diplomama, stepenima obrazovanja itd., kao i dodacima sertifikatima i diplomama.

7.3 Diseminacija NOK-a

Alati za olakšavanje promocije i korišćenja CKO-a uključuju:

- [Priručnik](#) „Nacionalni okvir kvalifikacija u Crnoj Gori“.
- [Video zapis](#) s osnovnim informacijama o okviru, njegovoj usklađenosti s EOK-om i njegovim benefitima za pojedince, poslodavce i obrazovne ustanove.
- [Letak](#) koji sadrži osnovne informacije o CKO-u i EOK-u, uključujući povezivanje CKO-a s EOK-om, s dijagramom usporedivosti nivoa CKO-a i EOK-a; plus kako CKO može podržati građane, poslodavce i obrazovne ustanove.
- [Veb-stranica NOK-a](#). Na njoj se objavljuju bilješke i odluke sa sastanaka SKCG-a, regulative i drugi formalni dokumenti koje su usvojili nadležni organi i tijela u Crnoj Gori, plus linkovi do baze podataka o kvalifikacijama.

7.4 Baze podataka o kvalifikacijama i registri

Kvalifikacije koje je usvojio Savjet za kvalifikacije unose se u [bazu podataka o kvalifikacijama](#). Baza podataka o kvalifikacijama, [Registar CKO-a](#), trenutno uključuje više od 417 kvalifikacija iz formalnog stručnog obrazovanja i osposobljavanja (diplome) i iz nacionalnog sistema stručnih kvalifikacija (sertifikati) na nivoima 2-5 CKO-a. Kvalifikacije su klasifikovane prema vrsti, obimu, nivou i sektoru CKO-a, te ISCED-u.

Centar za stručno obrazovanje radi na objavljivanju standarda zanimanja, programa i nastavnih planova i programa stručnog obrazovanja, te programa obrazovanja odraslih na vladinom portalu¹².

Kvalifikacije u Registru CKO-a su napisane na crnogorskom jeziku, a neke i na engleskom jeziku. Polja podataka za elektronsko objavljivanje informacija o kvalifikacijama sa nivoom EOK-a su u skladu sa Aneksom VI Preporuke EOK-a, te stoga uključuju naziv kvalifikacije, nivo EOK-a, znanja i vještine, opis ishoda učenja, kredite, dalje informacije o kvalifikacijama, datum isteka i odnos prema oblastima zanimanja.

7.5 Korišćenje EOK-a u priznavanju stranih kvalifikacija

Priznavanje stranih kvalifikacija zasniva se na poređenju kvalifikacije sa odgovarajućim standardom kvalifikacije u Crnoj Gori¹³. Tijela za priznavanje kvalifikacija koriste NOK kao osnovu prilikom priznavanja stranih kvalifikacija, posebno kako bi se postaralo da strani standardi kvalifikacija odgovaraju nacionalnim nivoima i da su priznati u kontekstu EOK-a.

Odgovornost za priznavanje stranih sertifikata i potvrda prenesena je sa organizatora obrazovanja odraslih na Centar za stručno obrazovanje. Ova promjena će omogućiti centralizovaniji i koordinisaniji pristup procesu priznavanja stranih kvalifikacija.

7.6 Karijerno usmjeravanje i savjetovanje

Centri za profesionalno informisanje i savjetovanje [Zavoda za zapošljavanje Crne Gore](#) pružaju informacije o zanimanjima, nastavnim planovima i programima srednjih škola, te o mogućnostima

¹² Standardi zanimanja, obrazovni programi, ispitni katalozi - Centar za stručno obrazovanje (www.gov.me)

¹³ Zakon o priznavanju stranih obrazovnih isprava i izjednačavanju
<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwapi.gov.me%2Fdownload-preview%2F16b74770-0237-4b20-a2cc-149b4b09622f%3Fversion%3D1.0&wdOrigin=BROWSELINK> kvalifikacija.
Službeni list Crne Gore, br. 57/2011 i 42/2016. wapi.gov.me.doc (live.com)

učenja i zapošljavanja. Nivoi NOK-a se koriste za opis poslova kako bi se označio potrební nivo kvalifikacije. [Nacionalni centar za Europass](#) promoviše implementaciju Europassa u zemlji.

7.7 Svijest o NOK-u i njegova upotreba

Nivoi NOK-a koriste se za predstavljanje informacija o kvalifikacijama zainteresovanim stranama na tržištu rada i pojedincima, uključujući opise poslova, statistike zapošljavanja Zavoda za zapošljavanje Crne Gore ili informacije koje se odnose na potrebe tržišta rada u vezi sa kvalifikacijama. Informacije o relevantnim principima i procedurama CKO-a za razvoj kvalifikacija dostupne su zainteresovanim stranama u obrazovanju i na tržištu rada¹⁴.

Svijest i korišćenje CKO-a, naravno, variraju u zavisnosti od korisničke grupe.

Donosioci odluka na nacionalnom nivou, uključujući Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, Zavod za zapošljavanje i druge relevantne ustanove, pokazuju veoma visok stepen poznavanja CKO-a i EOK-a. Ovi okviri su sastavni dio strateških dokumenata, reformi obrazovanja, politika zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa. NOK i EOK koriste se kao alati za unapređenje kvaliteta kvalifikacija, mobilnosti radne snage i transparentnosti sistema obrazovanja i osposobljavanja.

Kao što je za očekivati, Centar za stručno obrazovanje i Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja svakodnevno su uključeni u rad na kvalifikacionom sistemu, igrajući ključnu ulogu u implementaciji CKO-a i učestvujući u njegovom daljem razvoju i primjeni. Tijela za obezbjeđenje kvaliteta koriste deskriptore nivoa NOK-a i EOK-a kao osnov za akreditaciju kvalifikacija, obezbjeđujući da su kvalifikacije usklađene sa nacionalnim i međunarodnim standardima. Tijela analiziraju da li kvalifikacije odgovaraju odgovarajućem nivou u okviru NOK-a i da li ispunjavaju propisane kriterijume kvaliteta obrazovanja i osposobljavanja.

Obrazovne ustanove, uključujući škole, univerzitete, druge ustanove visokog obrazovanja i pružaoce obrazovanja odraslih, vrlo često su upoznate sa NOK-om i EOK-om, budući da su ovi okviri ključni za razvoj programa i priznavanje kvalifikacija. Ove ustanove učestvuju u procesu razvoja kvalifikacija.

Polaznici se prvenstveno fokusiraju na akademski sadržaj i kvalifikacije koje su relevantne za njihove neposredne obrazovne ciljeve i obično nijesu u potpunosti upoznati sa CKO-om. Svijest može biti veća među učenicima stručnog obrazovanja i osposobljavanja i polaznicima obrazovanja odraslih, jer su njihovi programi direktnije povezani sa priznavanjem kvalifikacija i mobilnošću između država. Na nivou visokog obrazovanja očekuje se veća upotreba CKO-a i EOK-a u svrhu poredivosti diploma i mobilnosti.

Poslodavci uključeni u dualno obrazovanje upoznati su sa CKO-om. Predstavnici biznis sektora učestvuju u radu Savjeta za kvalifikacije i sektorskih komisija, kao i radnih grupa koje rade na razvoju standarda zanimanja i standarda kvalifikacija.

Sindikati učestvuju u određenim savjetodavnim tijelima i radnim grupama koje se bave obrazovanjem i tržištem rada.

Službe za zapošljavanje često sarađuju sa obrazovnim ustanovama, poslodavcima i kreatorima politika kako bi uskladile potrebe tržišta rada sa ponudom kvalifikacija. NOK i EOK pomažu im da procijene nivo i relevantnost kvalifikacija kandidata, posebno kada je riječ o međunarodnoj radnoj snazi ili priznavanju prethodnog učenja.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore pruža informacije o zanimanjima, nastavnim planovima i programima srednjih škola, kao i o mogućnostima obrazovanja i zapošljavanja. Nivoi CKO-a koriste se u opisima poslova kako bi se naznačio potrební nivo kvalifikacija.

Zaposleni i tražioci posla često nijesu u potpunosti upoznati sa NOK-om i EOK-om, osim ako nijesu direktno uključeni u sektore ili industrije koje su povezane sa SOO ili prekvalifikacijom. Nivo svijesti

¹⁴ Evropska komisija i Cedefop (2020). Anketa o implementaciji, korišćenju i uticaju NOK-a/EOK-a [neobjavljeno].

može biti viši među onima koji su zainteresovani za međunarodnu mobilnost ili traže međunarodno priznate kvalifikacije. Većina zaposlenih i tražilaca posla neće biti u potpunosti upoznata sa ovim okvirima osim ako nijesu direktno relevantni za njihove mogućnosti zaposlenja ili napredovanja u karijeri.

Iako su nivoi kvalifikacija postali važan alat za identifikovanje i povezivanje vještina sa potrebama tržišta rada, većina građana još uvijek nije u potpunosti upoznata sa načinima na koje mogu koristiti okvir. Građani koriste informacije o nivoima kvalifikacija (i nivoima CKO-a i EOK-a) pri izradi svojih CV-a.

Roditelji, šira javnost i kreatori politika u Crnoj Gori još uvijek imaju umjeren nivo razumijevanja i korišćenja NOK-a i EOK-a. Roditelji obično nijesu upoznati sa konkretnim nivoima kvalifikacija ili sistemom okvira, dok šira javnost često nije svjesna njegove uloge u obrazovnom sistemu i na tržištu rada.

7.8 Praćenje i evaluacija NOK-a

Nije sprovedena sistematska evaluacija korišćenja ili uticaja NOK-a¹⁵.

7.9 Uticaj NOK-a

Na osnovu dosadašnjeg iskustva, okvir je odigrao ključnu ulogu u unapređenju sistema kvalifikacija i poboljšanju programa obrazovanja i osposobljavanja. Uticao je na pregled, obnovu i obezbjeđenje kvaliteta kvalifikacija. Procesi i procedure za razvoj kvalifikacija postali su transparentniji. Takođe je podržao dijalog i saradnju među zainteresovanim stranama u sektorima obrazovanja i osposobljavanja, kao i između obrazovanja i tržišta rada¹⁶.

CKO igra važnu ulogu u unapređenju transparentnosti kvalifikacija, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. Kroz NOK, Crna Gora je uspostavila jasne standarde za sve kvalifikacije, što znači da kvalifikacije priznate unutar sistema moraju biti u skladu sa nacionalnim kriterijumima. Kvalifikacije na svim nivoima, od osnovnog do kvalifikacija visokog obrazovanja, podležu jedinstvenim standardima kvaliteta.

Implementacija CKO-a imala je značajan uticaj na promovisanje korišćenja ishoda učenja u obrazovanju generalno. U kvalifikacijama je poboljšala usmjerenost kvalifikacija, budući da svaka koja se razvije i uključi u NOK mora imati jasno definisane ishode učenja koji se odnose na konkretna znanja, vještine i kompetencije koje kandidat treba da posjeduje nakon sticanja kvalifikacije.

CKO značajno doprinosi unapređenju vertikalnog i horizontalnog napretka unutar i izvan obrazovnog sistema. Uvođenjem jedinstvenog okvira koji obuhvata sve nivoe obrazovanja i osposobljavanja – od osnovnog do visokog obrazovanja, uključujući formalno, neformalno i informalno učenje – CKO omogućava bolje povezivanje različitih sektora obrazovanja, kao i uspostavljanje jasnih puteva za prelazak između njih. Jedinice se sada vrednuju kreditima i prenosive su sa jedne kvalifikacije na drugu.

Kroz svoje smjernice za definisanje standarda, koji moraju biti opisani kroz ishode, okvir omogućava da se sve forme učenja vrednuju bez obzira na način sticanja, bilo to formalno, neformalno ili informalno.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore koristi CKO kao osnov za bolje razumijevanje kompetencija nezaposlenih osoba i njihovo usmjeravanje ka odgovarajućim obukama i zanimanjima. Poslodavci prepoznaju ulogu CKO-a u oglasima za posao i internim procedurama zapošljavanja. Nezaposleni i polaznici koriste CKO i EOK za procjenu svojih kvalifikacija na nacionalnom i međunarodnom tržištu.

¹⁵ Evropska komisija i Cedefop (2020). Anketa o implementaciji, korišćenju i uticaju NOK-a/EOK-a [neobjavljeno].

¹⁶ Evropska komisija i Cedefop (2020). Anketa o implementaciji, korišćenju i uticaju NOK-a/EOK-a [neobjavljeno].

Nivoi kvalifikacija u Crnoj Gori povezani su sa nivoima EOK-a, što omogućava da kvalifikacije stečene u Crnoj Gori budu lakše priznate i vrednovane u inostranstvu. Nivoi NOK-a i EOK-a navedeni su u dodatku diplomi i drugim obrazovnim dokumentima, što pomaže poslodavcima i obrazovnim ustanovama u EU da prepoznaju nivo znanja i vještina građana Crne Gore.

8. POVEZIVANJE SA EOK-OM

8.1 Povezivanje sa EOK-om

Crna Gora je završila proces povezivanja CKO-a sa EOK-om i samosertifikacije u odnosu na Kvalifikacioni okvir Evropskog prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA) 2014. godine. [Zajednički izvještaj](#) objavljen je na portalu Europass.

8.2 Međunarodna saradnja

Crna Gora je kandidat za članstvo u EU i učestvuje u uspostavljanju regionalnog ekonomskog prostora na Zapadnom Balkanu. Zemlja je član Savjetodavne grupe EOK-a.

Agencija za kontrolu i obezbjeđenje kvaliteta visokog obrazovanja (AKOKVO), osnovana 2017. godine, postala je pridruženi član Evropske asocijacije za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA) 2019. godine i punopravni član Mreže agencija za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju Centralne i Istočne Evrope (CEENQA) 2020. godine.

Crna Gora je ratifikovala Lisabonsku konvenciju o priznavanju kvalifikacija 2004. godine.

Crna Gora nastavlja da učestvuje u EU programu Erasmus+ kao partnerska zemlja, kao i u [regionalnim projektima ERISSE](#), koji uključuju inicijative za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja i kvalifikacija.

EU pomaže Crnoj Gori u reformama obrazovanja i tržišta rada kroz Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA). U oblasti obrazovanja, specifični cilj za programski period 2021–2027. godine je jačanje pristupa i kvaliteta inkluzivnog obrazovanja, uključujući stručno obrazovanje i osposobljavanje, učešće u obrazovanju i njezi djece predškolskog uzrasta, kao i mogućnosti cjeloživotnog učenja na svim nivoima. Posebno, program će podržati kvalitet, efikasnost i relevantnost obrazovanja za tržište rada, uključujući sisteme stručnog obrazovanja i osposobljavanja, kako bi ljudima omogućio sticanje vještina prilagođenih digitalizaciji, tehnološkim promjenama, inovacijama i ekonomskim promjenama.

9. RAZMIŠLJANJA I PLANOVI

Nacionalni akteri smatraju da je podsticaj članstva u EU bio snažan pokretač prilično brzog razvoja i implementacije NOK-a.

Proporcionalno zakonodavstvo, institucionalna rješenja – naročito jasna raspodjela uloga i funkcija po ustanovama – i mobilizacija pružalaca obrazovanja, poslodavaca, sindikata i drugih aktera doveli su do njihove posvećenosti i podrške.

Izazovi vezani za implementaciju CKO-a uključuju potrebu za boljim usklađivanjem vještina i kvalifikacija koje tržište rada zahtijeva sa onima koje obezbjeđuje sistem obrazovanja i osposobljavanja. Potrebno je šire i sistematičnije uključivanje zainteresovanih strana tržišta rada kako bi se unaprijedila analiza i predviđanje potreba za vještinama i kvalifikacijama.

Jačanje kapaciteta sektorskih komisija, tako da one budu u mogućnosti adekvatno artikulirati potrebe tržišta rada i društva, identifikovati jazove u kvalifikacijama i vještinama te predlagati razvoj kvalifikacija različitih tipova i nivoa, ostaje ključni izazov za naredni period¹⁷.

Očigledna je potreba da se priča o CKO-u izvan sistema obrazovanja i osposobljavanja, i da bude vidljiviji i razumljiviji svim relevantnim zainteresovanim stranama i javnosti. Prioritet je [davanje informacija o kvalifikacijama i mogućnostima učenja krajnjim korisnicima](#), posebno odraslima i poslodavcima, kako bi se promovisalo cjeloživotno učenje i učešće odraslih.

Rad na uspostavljanju sistema VNFIL takođe je na [reformskom dnevnom redu](#). Određeni elementi crnogorskog sistema obrazovanja i osposobljavanja pružaju dobru osnovu za budući rad na VNFIL-u: principi na kojima počiva CKO, posebno prelazak na ishode učenja; modularni dizajn kvalifikacija stručnog obrazovanja; dobro uspostavljena ponuda za razvoj profesionalnih kompetencija; licenciranje osoblja uključenog u procjenu za nacionalne stručne kvalifikacije (NSK); i rad na širenju mreže licenciranih pružalaca obrazovanja odraslih.

Glavni izazovi koji se moraju riješiti kako bi se unaprijedila implementacija VNFIL-a uključuju: poboljšanje mehanizama i procedura obezbjeđenja kvaliteta za procjenu neformalnog i informalnog učenja; rješavanje nedostatka informacija o VNFIL-u, kako među širom javnošću, tako i među zainteresovanim stranama tržišta rada; te sistematsko promovisanje mogućnosti koje pruža VNFIL.

Postoji potreba za unapređenjem sistema obezbjeđenja kvaliteta u obrazovanju odraslih – kroz povećanje fleksibilnosti i jačanje procesa akreditacije, samoevaluacije i eksterne evaluacije aktivnosti obrazovanja odraslih.

Ostale važne ključne [mjere i politike](#) koje su uvedene ili se planiraju uključuju: reviziju i razvoj kvalifikacija i programa u skladu sa principima CKO-a i potrebama tržišta rada; modularizaciju obrazovnih programa zasnovanu na ishodima učenja i uključivanje ključnih kompetencija; te unapređenje sistema obezbjeđenja kvaliteta.

¹⁷ Evropska komisija i Cedefop (2020). Anketa o implementaciji, korišćenju i uticaju NOK-a/EOK-a [neobjavljeno].

SKRAĆENICE

CEENQA	Mreža agencija za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju Centralne i Istočne Evrope
EU	Evropska unija
ECTS	Evropski sistem transfera i akumulacije kredita
EQAVET	Evropski okvir za obezbjeđenje kvaliteta u stručnom obrazovanju
ENQA	Evropska asocijacija za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju
EOK	Evropski okvir kvalifikacija
IPA	Instrument za pretpristupnu pomoć, program podrške EU za zemlje kandidate i potencijalne kandidate
CSPK	Crnogorski sistem prenosa kredita
MPNI	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
MONSTAT	Uprava za statistiku
SKCG	Savjet za kvalifikacije Crne Gore
CKO	Crnogorski kvalifikacioni okvir
NCP	Nacionalna koordinaciona tačka
NPI	Nacionalni plan implementacije
NOK	Nacionalni okvir kvalifikacija
NSK	Nacionalne stručne kvalifikacije
QF-EHEA	Kvalifikacioni okvir Evropskog prostora visokog obrazovanja
SOO	Stručno obrazovanje i osposobljavanje
VNFIL	Validacija neformalnog i informalnog učenja
WBL	Učenje kroz rad

REFERENCE

European Training Foundation (ETF), *Key policy developments in education, training and employment - Montenegro 2024* (2025). Available at: [Country Fiche Montenegro 2024 EN web.pdf](#)

European Training Foundation (ETF), *Inventory on the validation of non-formal and informal learning. Country report 2023 - Montenegro* (2024). Available at: [Validation of non-formal and informal learning – Montenegro | ETF](#),

European Commission and Cedefop, *Survey on implementation, communication and use of NQF/EQF* (2020), [unpublished].

Ministry of Education, *Referencing the Montenegrin qualifications framework to the European qualifications framework for lifelong learning and the qualifications framework for the European higher education area* (2014). Available at: <https://ec.europa.eu/ploteus/en/referencing-reports-and-contacts>

Montenegro, *National Implementation plan for the 2020 Council Recommendation on VET and Osnabrück Declaration* (2022). Available at: [National Implementation Plans - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#)

Dalje informacije

Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija: [Ministarstvo prosvjete \(www.gov.me\)](http://www.gov.me)

Veb-sajt NOK-a Crne Gore: <http://www.cko.edu.me/default.aspx>

Registar kvalifikacija: <http://www.cko.edu.me/ckoview/Default.aspx>